

OULULAISTEN KÄSITYKSIÄ
MAATALOUSSANASTOSTA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
14.1.2022

Susanne Myllykoski

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	1
1.2. Maatalous ja maataloussanasto	2
1.3. Aiempi tutkimus	2
2. TEORIA JA METODIT	4
2.1. Teoriatausta	4
2.2. Tutkimusmenetelmät	6
2.3. Tutkimusaineisto ja informantit	7
2.4. Aineiston käsittely	10
3. ANALYYSI	12
3.1. Analyysin kulku	12
3.2. Aineiston sisällön erittely	13
3.2.1. Eläintä määrittävät sanat	13
3.2.2. Maanviljelyyn liittyvät sanat	14
3.2.3. Karjanhoitoon liittyvät sanat	16
3.3. Oululaisten maataloussanastonhallinta	17
3.4. Tunnistetuimmat ja vähiten tunnistetut sanat	20
3.5. Maatalousalan kokemus sosiodemografisena muuttujana	22
3.6. Koulutusaste sosiodemografisena muuttujana	25
3.7. Sukupuoli sosiodemografisena muuttujana	26
3.8. Analyysin yhteenvedo	27
4. PÄÄTÄNTÖ	29
LÄHTEET	31
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Tutkin kandidaatintutkielmassani vähintään 16-vuotiaiden oululaisten käsityksiä maataloussanastosta. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää ja vertailla, kuinka hyvin eri-ikäiset oululaiset tunnistavat maatalouteen liittyvien sanojen merkityksiä. Tarkastelen myös, korreloivatko sukupuoli, koulutusaste ja maatalousalan kokemus maataloussanaston osaamisen kanssa. Tutkimukseni teoriakehys on sosiolingvistinen, sillä tarkastelen kielenulkoisten taustamuuttujien ja kielen välistä suhdetta. Sosiolingvistisen tutkimuksen tapaan tutkimukseni on vahvasti aineistolähtöinen, ja aineistoni koostuu 313 informantin kyselylomakevastauksista. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Kuinka hyvin eri-ikäiset oululaiset tunnistavat maatalouteen liittyviä sanoja?
- 2) Tunnistavatko eri-ikäiset oululaiset erilaisia sanoja?
- 3) Vaikuttavatko maatalousalaan liittyvä kokemus, koulutusaste tai sukupuoli sanojen tunnistamiseen?

Tutkimuskysymyksiä koskien minulla on muutama varovainen hypoteesi. Pajusen ja muiden mukaan useissa tutkimuksissa on todettu, että sanavarasto, semanttinen tieto ja kyky määritellä sanamerkityksiä kehittyvät ja kasvavat koko ihmisen eliniän ajan, joten lähtökohtaisesti varttuneimmalla väestöllä on laajin sanavarasto (Pajunen, Itkonen & Vainio 2016: 477 ja siinä mainitut lähteet). Tämän lisäksi oletan Suomen elinkeinorakenteen muutoksen maatalousyhteiskunnasta jälkiteolliseen yhteiskuntaan vaikuttavan maataloussanaston tunnistamiseen, sillä sosiolingvistisen teorian mukaan kielen muutos on jatkuva ja luonnollinen prosessi, joka on yhteydessä yhteiskunnan muutokseen (Nuolijärvi & Lappalainen 2020: 867). Oletan, että aiemmin yleisinä pidetyt maataloussanat muuttuvat hiljalleen yhä harvinaisimmiksi erikoiskielisiksi sanoiksi, joita nuorten kielenpuhujien on hankala tunnistaa käyttöyhteyksien vähentyessä. Olen kiinnostunut yhteiskunnan struktuurissa tapahtuneen muutoksen vaikutuksista kieleen ja sanaston ymmärtämiseen. Lisäksi minua kiinnostavat **sosiodemografisten taustamuuttujien** eli tutkimukseni tapauksessa informanttien ominaisuuksien ja kielen väliset suhteet.

1.2. Maatalous ja maataloussanasto

Maatalous tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan (myöhemmin KS) mukaan elinkeinoa, joka käsittää maanviljelyn ja karjanhoidon sekä laajemmin ajateltuna myös metsän- ja puutarhanhoidon (KS 2021 s.v. *maatalous*). Vielä 1900-luvun alussa Suomi oli maatalousyhteiskunta. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 1920 maatalouden osuus koko maan toimialoista oli 70,1 %. Tilastokeskuksen artikkelista selviää myös se, että kaupungistumisen ja elinkeinorakenteen muutoksen myötä vuonna 2004 koko maan toimialoista enää vain 4,2 % liittyi maatalouteen. (Tilastokeskuksen verkkosivut.) Elinkeinorakenteen rajun muutoksen voisi olettaa näkyvän väistämättä kielessä ja katoavaan alaan liittyvän sanaston hallinnassa.

Maataloussanastolla viitataan laajemmin maatalouteen liittyvään sanastoon. Tutkimukseni osalta tarkoitan *maataloussanastolla* tutkimuksessani mukana olevia sanoja, jotka liittyvät maanviljelyyn, karjaan ja karjanhoitoon. Sanat ovat *hieho, ruuna, pässi, uuhi, kesanto, kynnös, laiho, oras, nuolukivi, nupo, pahnue* ja *ternimaito*. Jos tietyn ammattialan kielimuoto eroaa yleiskielestä sanastonsa ja mahdollisesti myös tyylillisten ja syntaktisten piirteidensä vuoksi, puhutaan erikoiskielestä (Tieteen termipankki 2021 s.v. *erikoiskieli*). Erikoiskielen sanastolla voidaan heijastaa, jäsentää ja kuvata erikoisalan monimutkaista käsitemaailmaa (Haarala 1981: 11). Myös maatalousalalla voi olla käytössä yleiskielen lisäksi erikoiskieltä. Tutkimuskohteinani olevat sanat ovat kuitenkin yleiskielisiä sanoja, joita ei ole käyttöalalyhenteen avulla merkitty erikoisalan kieleksi *Kielitoimiston sanakirjassa*.

1.3. Aiempi tutkimus

Aiempiä vastaavia tutkimuksia on ollut haastava löytää. Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksessa on ilmeisesti vuonna 2002 tehty yksi maataloussanastoa leksikologian näkökulmasta tutkiva pro gradu -tutkielma, mutta en päässyt aineistoon käsiksi. Muita maataloussanastoon liittyviä opinnäytteitä en löytänyt, joten tutkimukselleni on tilaa tutkimuskentässä.

Koska sosiolingvistiset tutkimukset keskittyvät useimmiten puhekielen tutkimiseen, oman tutkimukseni kaltaisia tutkimuksia, joissa selvitetään yleiskielen sanojen ja sosiodemografisten taustamuuttujien suhdetta, on ollut vaikea löytää. Oulun yliopistossa sanoille annettuja merkitysmääritelmiä suhteessa sosiodemografisiin taustamuuttujiin on tutkinut ainakin Jessi Jokelainen pro gradu -tutkielmassaan (2019). Jokelaisen tutkimus kuuluu teoreettisesti sosiolingvistiikan piiriin, mutta hän on yhdistänyt tutkimukseensa myös semantiikan ja hyödyntänyt metodisesti kokeellista semantiikkaa (Jokelainen 2019: 17). Tutkimuksiemme näkökulma on samankaltainen, mutta metodit eroavat toisistaan. Sosiolingvistisen tutkimuksen tiettyyn ammattiin liittyvästä sanastosta on tehnyt aiemmin esimerkiksi Olga Oinas-Panuma kandidaatintutkielmassaan *Kirnuun vai kurraan? Nuorten poronhoitajien ammattisanaston maantieteellinen variaatio* (2021).

Sanojen osaamista ja määrittelyistä on aiemmin tutkinut esimerkiksi Mia Kinnunen pro gradu -tutkielmassaan (2002). Hänen tutkimuksensa teoriataustana ei ole sosiolingvistiikka, mutta hän on ottanut sosiaalisia taustamuuttujia jossain määrin huomioon tutkimuksessaan. Olen ottanut mallia esimerkiksi aineiston erittelyyn ja taulukointiin Kinnusen gradun sanaston osaamista käsittelevistä kappaleista (ks. Kinnunen 2002: 19–29). Olen vertaillut omia tutkimustuloksiani Kinnusen tutkimustuloksiin soveltuvilta osin.

Sanastohallintaa ovat tutkineet aiemmin ainakin Anneli Pajunen, Esa Itkonen ja Seppo Vainio. Heidän artikkelinsa *Nuorten aikuisten kyky määritellä sanojen merkityksiä* (2016) toimii yhtenä tärkeänä lähteenäni sanastohallintaan liittyen. Tuoreinta tietoa suomen kielen hallintaan ja kehitykseen tarjoaa Anneli Pajunen ja Mari Hongon toimittama teos *Suomen kielen hallinta ja sen kehitys – Peruskoululaiset ja nuoret aikuiset* (2021), jonka löysin sen tuoreuden vuoksi vasta sitten, kun oma tutkimukseni oli jo loppusuoralla. Teoksen avulla sain selville esimerkiksi sen, että nuorten aikuisten sanavaraston koko on parhaimmillaankin 20–30 prosenttisyksikköä pienempi kuin vanhimmilla ihmisillä (Pajunen & Honko 2021: 10 ja siinä mainitut lähteet). Viimeiseksi haluan nostaa esiin Ulla Vanhatalon artikkelin *Koehenkilöiden taustan merkitys kokeellisessa leksikaalisessa semantiikassa ja sen sovelluksissa* (2004), jonka avulla sain idean omaan tutkimusasetelmaani.

2. TEORIA JA METODIT

2.1. Teoriatausta

Lähestymistapani tutkimukseen on sosiolingvistinen. Vaikka **sosiolingvistiikan** tarkoituksena ei ole varsinainen kannanotto yhteiskunnallisiin rakenteisiin, sosiolingvistinen tutkimus lähtee liikkeelle siitä ajatuksesta, että yhteiskunnan muutokset näkyvät kielessä eli kieli heijastaa yhteiskuntaa. Sosiolingvistiikka tutkii siis kielenkäytön ja yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen suhdetta tavoitteenaan ymmärtää kielen rakennetta. (Nuolijärvi & Lappalainen 2020: 865–867.) Nuolijärven ja Lappalaisen mukaan (2020: 864) keskeisimpiä sosiolingvistisiä tutkimuskohteita ovat kielen variaatio ja muutos, variaation ja vuorovaikutuksen suhde, monikielisyys, kielenvaihto ja kielen säilyttäminen sekä kieliaseenteet.

Sosiolingvistiikan lähtökohtana on sosiaalinen todellisuus, ei kielenkäyttö. Sosiolingvistiikka vakiintui kielentutkimuksen käsitteeksi Yhdysvalloissa 1960-luvulla erityisesti William Labovin sosiaalisen struktuurin ja kielellisen variaation välillä olevan yhteyden paljastavien tutkimusten (1963; 1966) myötä (Nuolijärvi 2000: 14; Vaattovaara 2009: 20). Labovilainen sosiolingvistiikka, joka painottuu kvantitatiiviseen analyysiin, ja jonka mukaan ihmisen puhetapa johtuu ympäristön vaikutuksesta, oli Suomessakin ensimmäinen vallalla ollut sosiolingvistinen suuntaus 1970-luvulta lähtien (Nuolijärvi & Lappalainen 2020: 869).

Näkökulma tutkimuksessani on sosiolingvistinen, sillä tutkin kielenulkoisten taustamuuttujien ja kielen variaation suhdetta tutkiessani sanojen osaamista tietyt taustamuuttajat huomioiden. Tarkemmin määriteltynä tutkimukseni kuuluu **demografiseen sosiolingvistiikkaan**, joka tutkii sosiaalisten muuttujien ja kielen ilmiöiden suhdetta (Nuolijärvi 2000: 15–16). Tutkimukseni on sosiolingvististen tutkimusten tavoin vahvasti aineistolähtöinen. Tutkimukseni kuitenkin eroaa useimmista sosiolingvistikista tutkimuksista siinä mielessä, että yleensä sosiolingvistiikan menetelmillä on tutkittu puhuttua kieltä, ja omana tutkimuskohteenani ovat ammattialaan liittyvät yleiskieliset sanat.

Sain epätyypilliselle tutkimusasetelmalleni alkusysäyksen Ulla Vanhatalon artikkelista *Koehenkilöiden taustan merkitys kokeellisessa leksikaalisessa semantiikassa ja sen so-*

velluksissa (2004). Artikkelissaan Vanhatalo kirjoittaa, että tulevaisuudessa **leksikologian** eli sanastontutkimuksen määrittäneenä voisi olla sosiolingvistinen. Vanhatalo pohtii artikkelissaan, että niin sanottu yleiskieli on yhtä altis sosiodemografisten taustamuuttujien vaikutukselle kuin murteetkin, vaikka yleiskielen normeihin liittyikin murteita enemmän paineita. Vanhatalon mukaan sosiolingvististä näkökulmaa on toistaiseksi käytetty sanastontutkimuksessa vain vähän, mutta sillä voisi olla annettavaa sanastontutkimukselle. Vanhatalo mainitsee, että tavallisissa sanakirjoissakin tulisi olla maininta tärkeistä variaatioista. (Vanhatalo 2004: 94–98.)

Sosiolingvistiikan kenttä on hajanainen, ja sosiolingvistiikkaa on syytetty teoriattomuudesta. Toisaalta on kuitenkin ajateltu, että sosiolingvistiikka pitäisi itsessään käsittää sosiaalisena teoriana, eikä suhteuttaa sitä sosiaaliseen teoriaan. (Vaattovaara 2009: 20–21.) Esimerkiksi Vaattovaaran väitöstutkimuksessa (2009) on yhtymäkohtia rajatutkimukseen, sillä tutkimus on yhdistelmä sosiolingvististä ja kulttuurimaantieteellistä tutkimusta. Oma tutkimukseni venyttäneen sosiolingvistiikan rajoja kurkotellen kohti leksikologiaa, joka tutkii esimerkiksi sanojen merkityksiä. Myös tutkimukset kielen ja sanaston kehittymisestä tulevat lähelle omaa tutkimustani.

Tutkimukseni luonteen kannalta on olennaista huomioida kielen kehityksen taustalla oleva teoria. Koko eliniän ajan jatkuvan sanaston kehityksen vuoksi eri-ikäisten kielenpuhujien tunteman sanaston laajuus vaihtelee. Nuorten aikuisten sanavarasto on parhaimmillaankin 20–30 prosenttiyksikköä pienempi kuin iäkkäimmillä ihmisillä (Pajunen & Honko 2021: 10 ja siinä mainitut lähteet). Myös samaan ikäryhmään kuuluvien yksilöiden välillä voi olla sekä määrällisiä että laadullisia sanastohallintaan liittyviä eroja (Nation 1987: 31).

Sanasto on kielen eri alueista se, joka muuttuu nopeimmin (Heikkinen & Mantila 2011: 112). Sanasto ei siis ole stabiili kielen taso, joten se soveltuu yleensä huonosti näennäis-aikaiseen tarkasteluun (Laasanen 2021: 28–34). Muutoinkin sosiolingvistisen variaatio-tutkimuksen ulottaminen kielen ylemmille tasoille tuntuu olevan ongelmallista ja kiistanalaista. Ongelmallisuudesta huolimatta olen tutkinut maataloussanaston hallintaa sekä eri informanttiryhmien ja kielen välistä variaatiota Vanhatalon (2004) innoittamana, sillä halusin saada selville informanttiryhmien välillä olevat tämänhetkiset yhtäläisyydet ja erot. Varon kuitenkin tekemästä liian kapeakatseisia johtopäätöksiä, sillä ei

voi olettaa, että sanatasolla näkyvä muutos johtuisi ainoastaan yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen muutoksista.

2.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni on **kyselylomaketutkimus**. Kyselylomaketutkimuksissa aineistonkeruumenetelmänä on **kyselylomake**, joka on KS:n merkitysmääritelmää mukaillen kysymyksiä sisältävä sähköinen tai paperinen lomake, jossa on tilaa informantin vastauksille (KS 2021 s.v. *kyselylomake*). Vanhatalon & Vehkalahten (2020: 241) mukaan kyselyllä voidaan mittaamalla tutkia, mitä ihmiset ajattelevat, tietävät tai kokevat. Kyselyille on tyypillistä, että kaikki informantit vastaavat samoihin kysymyksiin, ja kysymykset esitetään kaikille informanteille samassa järjestyksessä (Vanhatalo & Vehkalahti 2020: 241–242). Oma kyselylomakkeeni (ks. liite 2) edustaa tällaista standardoitua kyselyä. Kyselylomaketutkimus määrittellään usein kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen menetelmäksi, jolla kerätään tutkittavasta ilmiöstä pääasiassa numeerinen aineisto (Vaattovaara 2009: 48). Sellainen se on osittain omassa tutkimuksessanikin, sillä informantteja on satamäärin, ja laadullisen analyysin tueksi muodostan lukuihin perustuvia kuvioita ja taulukoita. Kyselyn avulla saadun aineiston tarkastelussa keskeistä onkin kaikkien vastausten perusteella tehtävät tutkittavaa ilmiötä heijastavat tiivistykset (Vanhatalo & Vehkalahti 2020: 242).

Kvantitatiivinen eli määrällinen ja kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus voidaan karkeasti erottaa toisistaan, mutta samaakin aineistoa voidaan analysoida sekä määrällisin että laadullisin menetelmin, jolloin menetelmät tukevat toisiaan ja ovat ikään kuin toistensa jatkumona (Vaattovaara 2009: 46–47). Omassa tutkimuksessani esitän laadullisen analyysin rinnalla lukuihin perustuvia taulukoita ja kuvioita. Kvantifioinnin avulla voidaan tehdä yleistyksiä, kun tarkastellaan yksittäisen informantin tuottaman aineiston sijaan suuremman joukon tuottamaa aineistoa säännönmukaisuuksineen. Kvalifioinnin avulla taas voidaan tulkita ja selittää eri tekijöiden korrelaatiota. (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 132.)

Kyselylomakkeeni avointen kysymysten tuottaman aineiston analysointiin sovelsin **sisällön erittelyä**, jonka avulla muodostin kokonaiskuvan tutkittavasta aineistosta. Eritte-

lin aineistoni sisällön järjestelmällisesti muodostamiini luokkiin. Tavoitteenani oli tehdä käyttämäni menetelmä niin näkyväksi, että tutkimukseni olisi mahdollista toistaa myöhemmin. Kohdassa 2.4. kerron aineiston erittelystä tarkemmin.

Analyysissäni perusmenetelmänä on **näennäisaikametodi**. Näennäisaikametodilla voidaan selvittää ajankohtaisen synkronisen vaihtelun ja eri ryhmien välisiä eroja, mikä tuo esiin kieliyhteisön diversiteetin eli monimuotoisuuden (Nuolijärvi & Lappalainen 2020: 872–873). Analyysiluvussa tuon esiin oululaisen kieliyhteisön diversiteetin maataloussanaston hallinnan osalta. Nuolijärven ja Lappalaisen (2020: 872–873) mukaan näennäisaikametodilla saadut tutkimustulokset voivat ennustaa mahdollisia kielen muutoksia. Oman tutkimukseni osalta tämä tarkoittaa sitä, että se, millä tasolla nykyiset nuoret aikuiset hallitsevat maataloussanastoa, voi ennustaa sitä, millä tasolla keski-ikäiset tulevat osaamaan maataloussanastoa muutaman vuosikymmenen kuluttua. Liian suoraviivaisia päätelmiä ei kuitenkaan voi tehdä luvussa 2.1. esittelemäni sanavaraston elinikäisen kehittymisen vuoksi. Tutkimuksestani tarvittaisiin vähintäänkin vuosikymmenten päästä tehtävä toisinto eli reaaliaikaistutkimus, jotta tarkempia johtopäätöksiä voitaisiin tehdä.

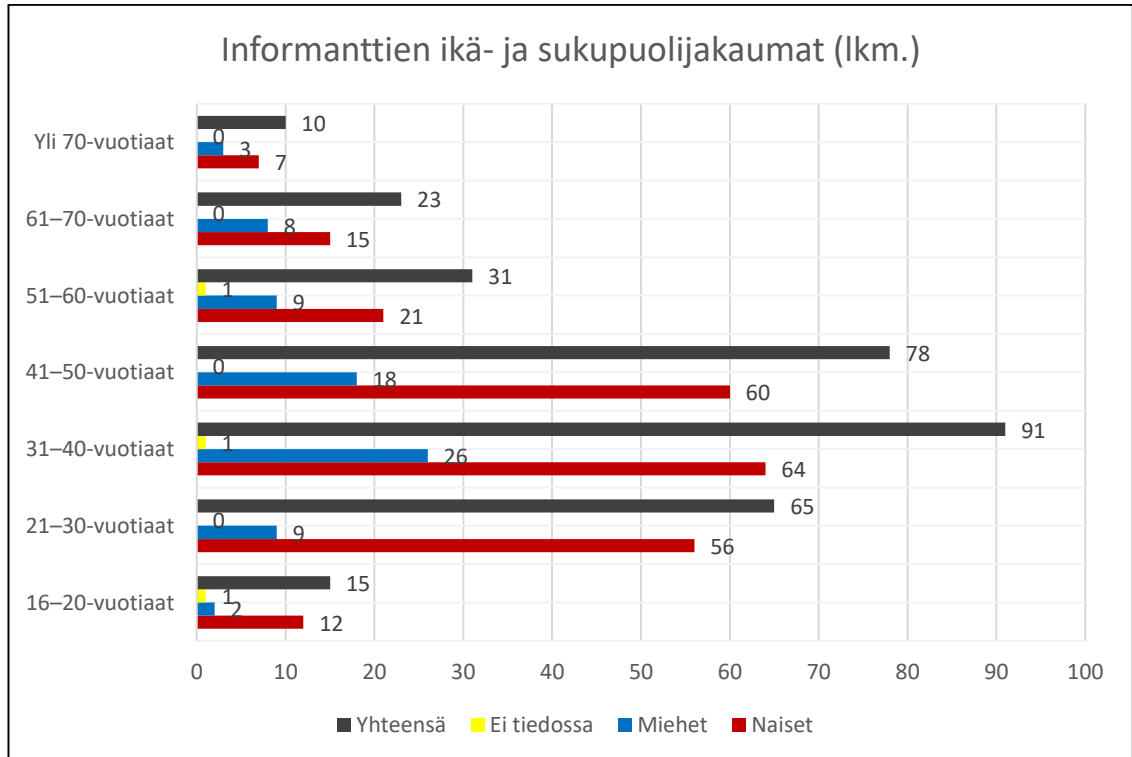
2.3. Tutkimusaineisto ja informantit

Tutkimusaineistoni keräsin kyselytyökalu Webropolin avulla tehdyllä kyselylomakkeella (ks. liite 2), koska halusin kerätä nopealla aikataululla laajan aineiston mahdollisimman heterogeeniseltä informanttijoukolta. Informanttien suhteen minulla oli kolme vaatimusta: vähintään 16 vuoden ikä, asuinpaikkana Oulu ja äidinkielenä suomen kieli. Näiden vaadittujen sosiodemografisten ominaisuuksien toteutumisen testasin pakollisilla taustatietokysymyksillä. Muut kyselylomakkeeni taustatietokysymykset liittyivät ikään, sukupuoleen, koulutusasteeseen ja maatalousalaan liittyvään kokemukseen. Varsinaisen aineiston keräsin avoimilla kysymyksillä, sillä ajattelin avovastausten antavan luotettavimman kuvan informanttien todellisesta tietämyksestä.

Jaoin kyselylomakkeeni julkisen linkin kahdeksaan eri Facebook-ryhmään syyskuussa 2021. Ryhmät oli nimetty eri puolilla Oulua sijaitsevien kaupunginosien mukaisesti, ja ryhmissä oli yhteensä noin 19 300 jäsentä. Kysely oli avoin noin neljän viikon ajan,

jonka aikana sain yhteensä 328 vastausta. 15 vastausta jouduin jättämään tutkimukseni ulkopuolelle erilaisista syistä johtuen. Yhdeksässä vastauksessa asuinpaikkana tai äidinkielenä oli jokin muu kuin Oulu tai suomen kieli. Yhdessä vastauksessa ikä oli todennäköisesti informantin näppäilyvirheen seurauksena kolminumeroinen. Viidessä vastauksessa ei ollut lainkaan vastauksia, enkä pidä muihin saatuihin vastauksiin verrattuna todennäköisenä sitä, ettei yhdellekään sanalle olisi oikeasti osattu antaa edes arvattua määritelmää. Tutkimusaineistonani on ollut siis 313 informantilta saadut kyselylomakevastaukset.

Informantit olivat iältään 16–74-vuotiaita, ja informanttien keski-ikä oli 40 vuotta. Informantit on jaettu iän perusteella seitsemään eri ryhmään (ks. kuvio 1). Pienimmässä ryhmässä on 10 informanttia ja suurimmassa 91 informanttia, joten yksi aineistoni heikkouksista on epätasainen ikäjakauma. Toinen aineistoni heikkous on informanttien epätasainen sukupuolijakauma. Havainnollistan sukupuolijakaumaa kuviossa 1. Naisia on 235 eli 75 % informanteista, ja miehiä 75 eli 24 % informanteista. Informantteja, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan on kolme eli noin prosentti kaikista informanteista.

KUVIO 1. Informanttien ikä- ja sukupuolijakaumat.

Informantit tiesivät vastaavansa maataloussanastoon liittyvään kyselytutkimukseen, mikä saattaa hieman helpottaa sanojen yhdistämistä oikeaan asiaan. Kyselylomakkeessa oli 23 sanaa monipuolisesti eri asiayhteyksistä. Sanat eivät olleet merkitystensä mukaan loogisessa järjestyksessä, vaan ne oli esitetty aakkosjärjestyksessä. Pyysin informantteja kertomaan, mitä sanat tarkoittavat, ja kannustin siihen, että myös arvaaminen on sallittua. Kielsin käyttämästä apuvälineitä, kuten *Googlea* tai sanakirjoja. Informantit vastasivat kyselylomakkeeseeni omalla ajallaan valvomattomassa ympäristössä, joten on mahdollista, että sanojen merkityksiä selvitettiin ennen vastaamista. Tämä voisi vääristää tutkimustuloksiani. Tutkijana en tiedä mitään informanttien motivaatioista. Motivaatio voi vaikuttaa tutkimustuloksiin (Pajunen ym. 2016: 487). Sähköisen kyselylomakkeen vuoksi motivaatioon oli käytännössä mahdotonta vaikuttaa.

Kyselylomakkeeseeni valitsin maataloudessa yleisesti käytössä olevia sanoja. En halunnut tehdä sanojen määrittelemisestä tarpeettoman vaativaa informanteilleni, sillä tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, ymmärtävätkö informantit sanojen merkitykset, eikä ole kiinnostunut siitä, miten hyvin informantit osaavat muodostaa merkitysmääritelmiä. Tämän vuoksi päädyin valitsemaan tutkimukseeni ainoastaan substantiiveja, sillä Pajusen ja muiden mukaan (2016: 477) substantiivit on helpompi määritellä kuin adjektiivit tai verbit. Myös Kinnusen pro gradu -tutkimuksesta selviää, että lukiolaiset ovat osanneet eri sanaluokkiin kuuluvista vierassanoista substantiivit kaikista parhaiten. Substantiivit on Kinnusen tutkimuksessa osattu 24 prosenttiyksikköä paremmin kuin verbit ja 26 prosenttiyksikköä paremmin kuin adjektiivit. (Kinnunen 2002: 23.) Konkreettiset sanat on helpompi määritellä kuin abstraktit (Pajunen ym. 2016: 477). Tämän vuoksi valitsin kyselylomakkeeseeni vain konkreettisia substantiiveja.

Valitsemani sanat löytyvät sekä *Kielitoimiston sanakirjasta* että Leevi Latvatalon suomi–englanti–suomi-sanakirjasta *Kantri 2000 Maatalouden ja maaseutuelinkeinojen erikoissanakirja* (2000). Toteutin myös epävirallisen ja pienimuotoisen suullisen pilottitutkimuksen ja testasin, tunnistavatko maalla asuvat informantit kyselylomakkeellani olevat sanat. Pilottitutkimuksesta selvisi, että kaikki sanat olivat aikuisille vastaajille tuttuja. Pilottitutkimus ja sanojen kuuluminen kahteen eri sanakirjaan varmistivat sen, että kyseiset sanat ovat sopivia tutkimukseeni, ja oululaisten informanttien oli mahdollista tunnistaa sanat.

Tutkimuksen edetessä kaikkien 23 sanan huomioiminen osoittautui liian suureksi ja aikaa vieväksi tehtäväksi. Alun perin olin ajatellut analysoivani laadullisin menetelmin monimerkityksellisille sanoille annettujen erilaisten määritelmien variaatiota. Tämän osion jouduin jättämään tuleviin tutkimuksiin, jotta tutkimuksestani ei tulisi liian laaja ja rönsyilevä. Tuntuikin luontevalta jättää tutkimuksestani kokonaan pois monimerkitykselliset sanat, kuten *sarka* ja *parsi*. Monimerkityksellisten sanojen lisäksi karsin tutkimuksestani pois muutamia muitakin sanoja pitääkseni analysoitavan aineiston koon kohtuullisena. Jäljelle jääneet 12 sanaa ovat *hieho*, *pässi*, *ruuna*, *uuhi*, *kesanto*, *kynnös*, *laiho*, *oras*, *nuolukivi*, *nupo*, *pahnue* ja *ternimaito*. Jäljelle jäävien sanojen valintaperusteina olivat kokemukseeni perustuva keskeisyys, monipuolisuus ja se, etteivät sanat olisi liian vanhanaikaisia tai nykyaikaisia. Tutkimuksessani mukana olevat sanat voi jakaa kolmeen eri ryhmään: *hieho*, *pässi*, *ruuna* ja *uuhi* ovat eläintä määrittäviä sanoja, *kesanto*, *kynnös*, *laiho* ja *oras* maanviljelyyn liittyviä sanoja ja *nuolukivi*, *nupo*, *pahnue* ja *ternimaito* karjaan tai karjanhoitoon liittyviä sanoja.

2.4. Aineiston käsittely

Tutkijat ovat määritelleet sanan osaamiselle erilaisia tarkkoja kriteerejä. Sanan osaamista voidaan arvioida reseptiivisen ja produktiivisen tiedon tasoilla. **Reseptiiviseen tietoon** kuuluvat Nationin (1987: 29–31) mukaan sanan merkityksen tunnistaminen puheessa tai tekstissä, sanan erottaminen muista samanmuotoisista sanoista ja ymmärrys siitä, näyttääkö tai kuulostaako sana oikealta. Tutkimuksessani tarkastelun ulkopuolelle jää lähes kokonaan **produktiivinen tieto**, eli taito käyttää sanaa kieliopillisesti ja funktionaalisesti oikein sopivissa tilanteissa. Produktiiviseen tietoon kuuluu myös taito suhteuttaa sana sen synonyymeihin. (Nation 1987: 29–31.) Osa informanteistani on merkitysmääritelmässään esittänyt sanoille synonyymeja, mutta en erikseen pyytänyt esittämään niitä. Omassa kandidaatintutkielmassani keskityn tarkastelemaan informanttien reseptiivistä sanatietoa, sillä tutkin perusmuodossa olevien ja ilman kontekstia esitettyjen sanojen merkitysten tunnistamista.

Tutkijalla on subjektiivinen analysointivalta, ja avointen kysymysten analysointiin liittyy väärintulkittamisen riski (Vanhatalo 2004: 93). Pysin parantamaan tutkimukseni luotettavuutta ja välttämään keskenään ristiriitaisia tulkintoja muodostamalla KS:n mää-

ritelmien pohjalta taulukon, jossa sanakohtaisesti kuvailen, minkälaiset vastaukset olen tulkinnut niin, että merkitys on tiedetty, minkälaiset niin, että merkitys on tiedetty osittain ja minkälaiset niin, että merkitystä ei ole tiedetty (ks. liite 1). Tavoitteenani oli tehdä kuvailu niin huolellisesti, että tutkimukseni olisi toistettavissa samalla luokittelurungolla. Näkyväksi tehdyn luokittelun ja tarkkojen lukujen avulla pyrin todistamaan, että aineisto on käyty systemaattisesti läpi. Kävin aineistoni huolellisesti läpi ja jaottelin vastaukset muodostamani taulukon avulla luokkiin.

Olen kiinnostunut siitä, kuinka suuri osa informanteista tunnistaa sanojen merkitykset, enkä niinkään siitä, kuinka laadukkaasti informantit osaavat muodostaa merkitysmääritelmiä. Tämän vuoksi en jakanut aineistoani karkeasti vain oikeisiin ja väriin vastauksiin, vaan huomioin myös osittain oikeat vastaukset. Luokkia on siis kolme. Linjaukseni mukaisesti **luokkaan 1 Merkitys tiedetty** kuuluvista vastauksista selviää KS:n merkitysmääritelmien ydinasia. Esimerkiksi seuraavanlaiset määritelmät sanasta *ruuna* 'kuohittu ori, valakka' (KS 2021 s.v. *ruuna*) ovat oikeita: *kastroitu hevonen*, *kuohittu ori*, *leikattu uroshevonen* ja *palliton hevonen*. **Luokkaan 2 Merkitys tiedetty osittain** kuuluvista vastauksista selviää oikea asiayhteys, mutta ydinasian määrittelemisessä on olennainen puute. Toiseen luokkaan kuuluvissa vastauksissa voi olla virheitäkin, jos asiayhteys on kuitenkin tunnistettu oikein. Esimerkiksi jos *ruunalle* on annettu merkitys 'naarashevonen', laji on tunnistettu oikein, joten määritelmä kuuluu linjaukseni mukaisesti toiseen luokkaan. **Luokkaan 3 Merkitystä ei tiedetty** erittelin tyhjät vastaukset ja vastaukset, joissa asiayhteyttä ei ole tunnistettu, eli sanan määritelmä on selkeästi väärin. Tarkempia aineistolähtöisiä esimerkkejä annan luvussa 3.2.

Nostin *ruunan* esimerkiksi, sillä KS:n määritelmässä ei suoraan mainita lajia, joka kuitenkin on omassa tutkimuksessani oikeaan vastaukseen vaadittava ydinasia. Olenkin katsonut lajin tiedetyksi myös silloin, jos vastauksessa on mainittu KS:n merkitysmääritelmän mukaisesti *ori*. Esimerkiksi vastauksen *leikattu ori* olen luokitellut oikeaksi vastaukseksi.

3. ANALYYSI

3.1. Analyysin kulku

Analyysin aluksi luvussa 3.2. esittelen sanakohtaisesti, millä perusteilla olen eritellyt aineistoni edellisessä luvussa esittelemiini luokkiin. Oululaisten maataloussanastohallintaa käsittelevässä luvussa 3.3. kuvaan sekä sanallisesti että kuvion avulla, kuinka hyvin oululaiset ovat tunnistaneet tutkimuksessani mukana olleet maataloussanat. Kuvion avulla havainnollistan vastausten osuuksia eri luokissa. Keskimääräisen maataloussanastohallinnan tarkastelun kannalta on järkevintä tarkastella yksittäisen sanan sijaan kaikkia 12 sanaa yhtenä ryhmänä, sillä yksittäisten sanojen kohdalla voi esiintyä suuria-kin poikkeamia kokonaiskuvasta. Olen tarkastellut oululaisten maataloussanastohallintaa sekä yhtenä ryhmänä että iän mukaan jaettuina ikäryhminä, jotta sain selville, kuinka hyvin oululaiset tunnistavat maataloussanastoa ja varioiko maataloussanastohallinta iän mukaan.

Luvussa 3.4. esittelen kyselylomakkeen tunnistetuimmat ja vähiten tunnistetut sanat. Havainnollistan taulukon avulla, kuinka suuri osa informanteista on tunnistanut yksittäisten sanojen merkitykset oikein. Huomioin myös ikäryhmät ja vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni esittelemällä taulukon avulla mitkä sanat mikäkin ikäryhmä on tunnistanut parhaiten ja heikuiten. Luvuissa 3.5.–3.7. esittelen maatalousalan kokemuksen, koulutusasteen ja sukupuolen vaikutuksia maataloussanojen tunnistamiseen. Havainnollistan kuvioden avulla, kuinka monta sanaa tiettyyn informanttiryhmään kuuluvat informantit ovat keskimäärin osanneet.

Esitän tutkimustuloksiani kuvaavat luvut kokonaislukuina, joten desimaalien pyöristysten vuoksi yhteen lasketut osuudet eivät ole aina 100 prosenttiyksikköä. Kun tarkastelun kohteena ovat sanojen lukumäärät, esitän tulokset yhden desimaalin tarkkuudella.

3.2. Aineiston sisällön erittely

3.2.1. Eläintä määrittävät sanat

Eläintä määrittävien sanojen (*hieho, pässi, ruuna, uuhi*) merkitysmääritelmässä ydinasiiana olen pitänyt lajia ja sukupuolta (ks. liite 1). Lisäksi *hiehon* kohdalla ydinasiaksi olen linjannut myös poikimattomuuden tai vaihtoehtoisesti nuoren iän ja *ruunan* kohdalla toteutuneen kuohinnan. Vastaukset, joista ilmenee edellä mainitut ydinasiat, olen eritellyt ensimmäiseen luokkaan. Vastaukset, joissa laji on tunnistettu oikein, mutta täsmentävät olennaiset tiedot puuttuvat, olen eritellyt toiseen luokkaan. Selkeästi virheelliset merkitysmääritelmät ja tyhjät vastaukset olen eritellyt kolmanteen luokkaan. Olen sallinut mahdolliset (väärät) lisäkommentit muutoin oikeisiin vastauksiin. Jos informantti ei ole osannut päättää, onko esimerkiksi *pässi* 'lammas' vai 'vuohi', vastaus on määritelty toiseen luokkaan kuuluvaksi eli osittain oikeaksi.

Hiehon KS:n mukainen merkitys on 'nuori poikimaton lehmä' (KS 2021 s.v. *hieho*). Ensimmäiseen luokkaan olen eritellyt esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset, joista ilmenee laji, sukupuoli ja nuori ikä tai poikimattomuus: *Naaraspuolinen nauta, joka ei ole vielä synnyttänyt; Lehmä (eli naaras), joka ei ole vielä poikanut kertaakaan; Nuori, ei lypsävä lehmä tuossa vaiheessa ja Nuori lehmä*. Toiseen luokkaan olen eritellyt esimerkiksi seuraavanlaiset määritelmät: *Lehmä; Raskaana oleva lehmä; Lehmä joka ei lypsä; Naaraspuolinen lehmä. Joku lisämerkitys tässä on verrattuna sanaan lehmä, mutten tiedä mikä ja Miespuolinen lehmä*. Kolmanteen luokkaan olen eritellyt tyhjien vastausten lisäksi esimerkiksi seuraavat vastaukset: *Jonkinlainen lammas tai vuohi; Hevoinen; Lihankasvatus ja Kanan tapainen lintu*.

Pässin KS:n mukainen merkitys on 'täysikasvuinen uroslammas' (KS 2021 s.v. *pässi*). Ensimmäisessä luokassa on esimerkiksi seuraavanlaisia määritelmiä, joista ilmenee laji ja sukupuoli: *Uroslammas; Iso uros lammas eli pässi; Uros lammas, jolla sarvet; Poika lammas; Uros lammas, täysikasvuinen; Uros lammas, ei kastoroitu ja Lammas, joskus myös poikaystävästä käytettävä nimitys*. Kuten jälkimmäisin esimerkkivastaus osoittaa, olen sallinut mahdolliset (väärät) lisäkommentit muutoin oikeisiin vastauksiin. Tästä lisäkommentista tulee esiin se, että informantti on tiennyt pässin sukupuolen. Toisessa luokassa on esimerkiksi seuraavanlaisia määritelmiä: *Lammas; Äkäinen lammas ja*

Miespuolinen lammas tai vuohi. Kolmannessa luokassa on esimerkiksi *urosvuohen* ja *sorkkaeläimen* kaltaisia määritelmiä.

Ruunan KS:n mukainen merkitys on 'kuohittu ori, valakka' (KS 2021 s.v. *ruuna*). Olen eritellyt esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset ensimmäiseen luokkaan: *Mieshevonen, joka on kastroitu; Kastroitu hevonen; Poika hevonen jolla ei oo palleja* ja *Leikattu ori*. Vastauksista ilmenee eläimen laji (hevonen tai viittaus oriin) ja sukupuoli (esimerkiksi poika, mies, uros, ori tai maininta kastraatiosta, joka tehdään vain uroksille). Oikeassa vastauksessa on myös ollut jollakin ymmärrettävällä käsitteellä tehty viittaus kuohintaan, joka erottaa ruunan orista. Toiseen luokkaan kuuluvat seuraavanlaiset vastaukset: *Hevonen, mutta en muista oliko naaras vai uros ja liittyi jotenkin poikimiseen; Naaras hevonen* ja *Neitsyt hevonen*. Näistä vastauksista ilmenee eläimen laji, mutta ei oikeaa sukupuolta tai mainintaa tehdystä kuohinnasta. Kolmanteen luokkaan erittelin esimerkiksi seuraavat vastaukset: *Nimitys eläimelle* ja *Vanha lehmä*.

Uuhen KS:n mukainen merkitys on 'täysikasvuinen (karitsoinut) naaraslammas' (KS 2021 s.v. *uuhi*). Vastaus on linjaukseni mukaan oikein, jos laji ja sukupuoli tulevat ilmi. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat seuraavanlaiset vastaukset: *Naaraslammas; Raskaana oleva lammas; Karitsoinut naaraslammas; Karitsoja saanut lammas* ja *Onko tää nyt sit se tyttölammas*. Toiseen luokkaan erittelin osittain osatut vastaukset, kuten: *Lammas* ja *Joku lammas*. Kolmanteen luokkaan erittelin väärät tai tyhjät vastaukset, kuten: *Naaras vuohi; Jokin vuohi; Joku karvanen juttu..; Synnyttävä lehmä?; Maatalon eläin (en muista mikä)* ja *Tuttu sana, mutta en ole varma merkityksestä. Olisiko puinen juomakaukalo ta joku sellainen*.

3.2.2. Maanviljelyyn liittyvät sanat

Maanviljelyyn liittyvien sanojen (*kesanto, kynnös, laiho, oras*) merkitysmääritelmät ovat keskenään hyvin erilaisia, joten jokaisen sanan määritelmällä on omanlaisensa ydinsisältö. KS:n mukaiset merkitykset sanoille ovat seuraavat: 'koko kasvukauden t. osan siitä viljelemätön t. mulloksella pidettävä pelto' (KS 2021 s.v. *kesanto*), 'kynnetty t. kynnettävänä oleva peltoalue, kynnöspelto' (KS 2021 s.v. *kynnös*), 'kasvava vilja'

(KS 2021 s.v. *laiho*) ja 'viljan t. kylvöheinän taimikko korrelle tulon alkuun saakka' (KS 2021 s.v. *oras*).

Kesannon ydinasiana olen pitänyt viljelemätöntä peltoa. Jos vastauksessa on ollut viittaus viljelemättömään tai mulloksella pidettävään peltoon, pellon lepotilaan tai jos vastauksessa on ilmaistu kesannon tarkoitus, olen eritellyt vastauksen luokkaan 1: *Viljelemätön pelto; Lepovaiheessa oleva pelto, ei ole kylvetty ravintokasvia kesäksi; Pelto, joka on viljely paussilla; Pelto parantumassa; Viljelyssä ns. Välivuosi jolloin pellolle viljellään jotain maata parantavaa kasvia, esim. apilaa; Puhutaan että pelto on kesannolla. Liittyykö se nyt jotenkin tähän vuoroviljelyyn, että maa saa levätä ja on viljelemättä ja Kylvämättömön pellon kasvusto.* Luokkaan 2 olen eritellyt vastaukset, joissa kesanto on osattu yhdistää peltoon, niittyyn tai karjan laidunalueeseen: *Pelto keväällä; Joku pelto joka kukkii; Varhaisessa kasvuvaiheessa oleva pelto; Liittyy jotenkin peltoon tms. Missä kasvaa vähäsen?; Karjaeläinten kesälaidunalue ja Villiintynyt niitty?* Linjaukseni mukaisesti olen eritellyt kolmanteen luokkaan esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset: *Kesän sato; Viljelty maa jossa kasvaa jo vähän?* ja *Nurmikko.*

Kynnöksen ydinasiana on kynnetty pelto, eli jos vastauksessa on viittaus kynnettyyn peltoon tai kyntöjälkeen pellossa, olen eritellyt sen ensimmäiseen luokkaan: *Kynnetty pelto esim.. Maa käännetty; Peltoon kyntöauralla tehty "lovi". kyntämisen tarkoituksena kääntää pellon pinta multaa; Pellolle muodostuneet muodot kyntämisen jälkeen; Pelto myllätty kyntökoneella ja Kynnetty muhurainen pelto.* Jos vastauksessa on viittaus peltoon tai verbiin *kyntää*, olen eritellyt sen toiseen luokkaan: *Pelto; Liittyy pellon kyntämiseen; Kun kynnetään, se tarkoittaa että maa käännetään seuraavaa viljelyä varten. Kyntöset mahto olla naudan ns. varpaat. Ehkä kynnös voisi tarkoittaa yhtä toisesta kyntösestä. ja Onko sama asia kuin kyntää... eli maa käännetään kyntämällä.* Kolmanteen luokkaan erittelin esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset: *Sadon keruusta saatu saalis; Puitu tuote ja Neverhöörd.*

Laihon ydinasiana on kasvava vilja. Ensimmäiseen luokkaan erittelin seuraavan kaltaisia vastauksia: *Jonkinlainen viljan kypsyamisaste; Tulee mieleen pelto/vilja, joka kasvaa pellossa; Viljaa, jota kasvatetaan; Kypsyvä vilja pellossa ja Lyhyt viljakasvanto.* Toiseen luokkaan erittelin vastaukset, joissa viitataan viljaan tai viljapeltoon ilman mainintaa kasvusta tai vastaavasta, tai jossa laihon on ajateltu olevan esimerkiksi kypsää viljaa,

kuten: *Sato; Vilja; Vilja pelto; Viljavainio; Puimuuvalmis vilja ja Kylvetty viljapello.* Kolmanteen luokkaan erittelin väärät ja tyhjät vastaukset: *Niitty laidun; Niitetty heinä; Pelto? käyn ahon laitaa, minä ilman paitaa...; Näyttelijä; Joku laaksossa vihannoiva juttu ja Huonommin kesvata pelto?.*

Oras on KS:n mukaan 'viljan t. kylvöheinän taimikko korrelle tulon alkuun saakka' (KS 2021 s.v. *oras*). Jos vastauksessa jollakin tavalla viitattiin viljan tai heinän taimikkoon, luokittelin vastauksen oikeaksi: *Mullasta pilkistävä nuori vilja; Kasvi tulee pienesti esille maasta, orastaa; Alkukesästä pellostä esiin puskeva ravintokasvin kasvusto. Heleän vihreää.; Kasvi joka on kasvun alussa; Liittyy jotenki viljaa. Oisko vähän niinku verso ja Tynkkynen. Ei vaan oisko joku keskenkasvuinen vilja. "Vilja on oraalla...".* Esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset, joista ilmenee oikea asiayhteys, luokittelin osittain tiedettyihin: *Ohra; Vilja joka ei vielä kypsä; Vehnän osa; Viljan tähkä; Kun vilja on noussut tähkään asti; Esim. viljan oras; Ruikiin kukinto ja Viljan kukinto.* Seuraavien vastausten kaltaiset vastaukset luokittelin niin, ettei merkitystä ole tiedetty: *Kuulostaa terävältä.; Tyttövarsa; Liittyy peltoon?; Joku viljansäilytysloota ja Hanamerkki.*

3.2.3. Karjanhoitoon liittyvät sanat

Nuolukivi on KS:n mukaan 'suolantarpeen tyydyttämiseksi karjan nuoltavaksi annettava suolakivi' (KS 2021 s.v. *nuolukivi*). Jos vastauksessa on viittaus nuolukiven merkitykseen, olen luokitellut määritelmän tiedetyksi: *Hepoilla ainaki nuolukivi josta voi nuolla suolaa; Eläimille annettava mineraali"kivi", jota voivat nuolla, ja näin saavat hyviä mineraaleja ja Suolakimpale, josta eläin saa ravintoaineita.* Merkitys on osittain tiedetty, kun asiayhteys on tunnistettu: *Hevosen kivi mitä se syö; Jokin, jota lehmät nuolevat; Esim hirville viedään metsään kepin latvaan nuoltavaksi, jotta kulkisivat tietystä paikasta ja Lehmien ravintoa.* Nuolukiven kohdalla kolmannessa luokassa on vain vähän vastauksia, joista esimerkkinä: *Kivi jolla terotetaan esim sirppi.*

Nupon KS:n mukainen merkitys on 'naudasta: sarveton' (KS 2021 s.v. *nupo*). Linjaukseni mukaan merkitys on tiedetty, kun viitataan sarvettomaan eläimeen: *Sarveton nauta; Sarveton vasikka, vuohi; Sarveton eläin, yleensä käytetään lehmästä ja Syntymästä tai polttamalla sarveton nauta.* Vastaus on osittain oikein, kun viitataan sarveen tai verbiin

nupouttaa, sillä tällöin asiayhteys on tiedetty: *Typistetyt sarvet; Kasvava nshkapintainen sarvi ja Vasikat nupotetaan eli niiden sarvet tehdään kasvukyvyttömiksi kuumalla raudalla*. Merkitystä ei ole tiedetty esimerkiksi seuraavissa vastauksissa: *Joku söpö juttu (ehkä); Poikavarsa; Vasikka; Nuori poro ja Kastroitu urospuolinen nauta*.

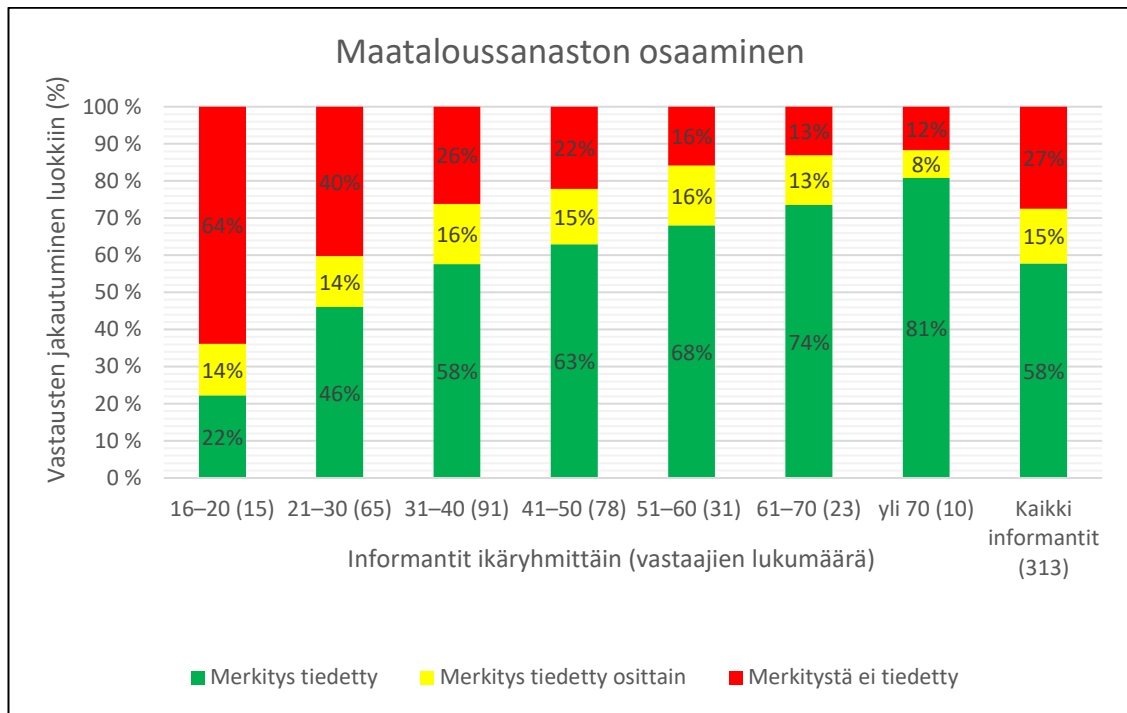
Pahnue on KS:n mukaan 'sian poikue' (KS 2021 s.v. *pahnue*). Merkitys on tiedetty, kun vastauksessa on viittaus sian poikueeseen: *Porsaan poikaset*. Merkitys on tiedetty osittain, kun asiayhteys on tunnistettu, mutta joko laji tai viittaus poikueeseen puuttuu: *Poikue ja Liittyy porsaisiin*. Merkitystä ei ole tiedetty esimerkiksi silloin, kun *pahnue* on sekoitettu sanaan *pahna*: *Heinästä ja oljesta tmv. koostuva pohja, joka on esim. lampaila karsinassa*.

Ternimaidon KS:n mukainen merkitys on 'nisäkkäiden maitorauhasista heti poikimisen jälkeen erittyvä runsaasti valkuaisia ja vasta-aineita sisältävä maito, pihka-, juustomaito; myös heti synnytyksen jälkeen erittyvästä äidinmaidosta' (KS 2021 s.v. *ternimaito*). Linjaukseni mukaan merkitys on tiedetty oikein, jos vastauksessa on viittaus nisäkkään ensimaitoon jossakin ymmärrettävässä muodossa, kuten seuraavissa vastauksissa: *Maito jota tulee vasikan syntymän jälkeen. Ravintorikasta; Tuore imettävän lehmän maito ja Ensिमaito, jota tulee kun lehmä on poikanut. Kermaista ja hyvin ravinteikasta*. Merkitys on tiedetty osittain oikein, kun ternimaito on osattu yhdistää maitoon, jota vasikat juovat: *Maitoa joka on vastasyntyneen ravintoa*. Koska ternimaidon nimikin jo kertoo asiayhteyden olevan maito, olen eritellyt myös ne vastaukset, joissa on viitattu suppeasti lypsylehmän maitoon, kolmanteen luokkaan: *En tiedä, miten eroaa tavallisesta maidosta; Tuore maito; Ns. oikeaa maitoa. Suoraan lehmästä; Pääröimätön maito; Oisko se vuohenmaitoo. Tai täysrasvaista maitoa ja Joku maito jota ei lehmävauva saa*.

3.3. Oululaisten maataloussanastonhallinta

Tutkimustulokseni perustuvat 313 informantin kyselylomakevastauksiin. Kaikki informantit olivat vähintään 16-vuotiaita, suomenkielisiä ja oululaisia. Kun tarkastellaan kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden 12 sanan keskimääräistä osaamista, sanat tunnisti täysin oikein 58 % informanteista ja osittain oikein 15 % informanteista. Keski-

määrin 27 % informanteista ei tunnistanut sanojen merkityksiä lainkaan. Havainnollistan osuuksia kuviossa 2.

KUVIO 2. Maataloussanojen keskimääräinen tunnistaminen ikäryhmittäin.

Tutkimustulokseni myötäilevät aiempia tutkimuksia siten, että oululaisten maataloussanastohallinta varioi odotetusti johdannossa esittämäni hypoteesin mukaisesti iän kanssa. Tutkimusten mukaan sanaston osaaminen kehittyi koko eliniän ajan (Pajunen & Honko 2021: 10 ja siinä mainitut lähteet). Omat tutkimustulokseni myötäilevät aiempia tutkimuksia, sillä sanaston osaaminen on heikointa nuorimmilla ja vahvinta vanhimmilla informanteilla (ks. kuvio 2).

Aiempien tutkimusten mukaan nuorten aikuisten sanavaraston koko on vähintään 20–30 prosenttiyksikköä pienempi kuin vanhimmilla ihmisillä (Pajunen & Honko 2021: 10 ja siinä mainitut lähteet). Tutkimuksessani nuorimman ja vanhimman ikäryhmän välinen ero sanojen keskimääräisessä tunnistamisessa on 59 prosenttiyksikköä. Jos huomioidaan kaksi nuorinta ikäryhmää yhtenä ryhmänä, ero vanhimpaan ikäryhmään on 39 prosenttiyksikköä, eli edelleen jonkin verran suurempi kuin Pajusen ja Hongon esittämä vähimmäiserä. Se, minkä ikäisiä informanteja nuoret aikuiset ovat olleet, vaihtelee tutkimuskohtaisesti. Pajunen ja Honko (2021: 10) viittaavat esimerkiksi Kemperin ja Sumnerin artikkeliin *The structure of verbal abilities in young and older adults* (2001), jossa

esitellyssä tutkimuksessa toinen informanttiryhmä on nimetty nuoriksi aikuisiksi (*young adults*). Kyseisen informanttiryhmän informantit ovat olleet 18–28-vuotiaita (Kemper & Sumner 2001: 314).

Kun otetaan huomioon sanavaraston luonnollinen kehittyminen iän myötä, ja tutkimukseen perustuva tieto siitä, että nuorten aikuisten sanavarasto on parhaimmillaankin 20–30 prosenttiyksikköä pienempi kuin iäkkäimmillä ihmisillä, nuorimpien ja vanhimpien välistä sanaston osaamista ei voi kuitenkaan aukottomasti vertailla keskenään (ks. Pajunen ym. 2016: 477 ja siinä mainitut lähteet). Nuorimpien ja vanhimpien välinen osaamisero maataloussanaston tunnistamisessa on kuitenkin tutkimustuloksieni mukaan 59 prosenttiyksikköä. Kun huomioidaan 20–30 prosenttiyksikön luonnollinen ikäryhmien välinen sanavaraston ero, niin osaamiseroa jää silti vielä 29–39 prosenttiyksikköä vanhimpien informanttien hyväksi. Kun huomioidaan kaksi nuorinta ikäryhmää yhtenä ryhmänä, vastaava ero vanhimpien informanttien hyväksi on 12–22 prosenttiyksikköä.

Maataloussanaston hallinnassa näyttäisi hypoteesieni mukaisesti olevan käynnissä jonkinlainen muutos. Nuolijärven ja Lappalaisen (2020: 872–873) mukaan näennäisaikametodilla saadut tutkimustulokset voivat ennustaa mahdollisia kielen muutoksia. Varovainen johtopäätelmäni onkin se, että sanavaraston iänmukainen kehittyminen ei kokonaan selitä maataloussanaston tunnistamisessa olevaa ikäryhmien välistä suurta eroa. Tulevaisuudessa vanhempien ikäluokkien maataloussanavarasto voi olla keskimääräisesti hieman pienempi kuin mitä se tällä hetkellä on vanhemmissa ikäluokissa.

Odotuksenmukaista on myös se, että myöhemmässä aikuisiässä kielelliset erot tasaantuvat. Tämä näkyy tutkimustuloksissani siten, että nuorimpien ikäryhmien välillä olevat erot osaamisessa ovat aika suuret ja 31–40-vuotiaiden ikäryhmän jälkeen ryhmien väliset erot tasoittuvat. 16–20-vuotiaiden sekä 21–30-vuotiaiden ryhmien välinen ero on 24 prosenttiyksikköä ja 21–30-vuotiaiden sekä 31–40-vuotiaiden välinen ero on 12 prosenttiyksikköä. Yli 30-vuotiaiden ryhmissä ero seuraavaksi vanhimpaan ikäryhmään on keskimäärin alle 6 prosenttiyksikköä. Näyttäisi siis siltä, että merkittävin yksittäinen vierekkäisten ikäryhmien välinen ero maataloussanastonhallinnassa on 16–20- ja 21–30-vuotiaiden välillä, minkä jälkeen ikäryhmien väliset erot tasoittuvat.

3.4. Tunnistetuimmat ja vähiten tunnistetut sanat

Tässä alaluvussa analysoin parhaiten ja heikoiten osattuja maataloussanoja. Muodostin taulukon (ks. taulukko 1), josta näkyy prosentteina, kuinka suuri osa kaikista informanteista on osannut sanan merkityksen täysin oikein. Sanat on listattu taulukkoon tunnistetuimmasta sanasta vähiten tunnistettuun. Sanan perässä oleva kirjain kuvaa sanaryhmää, johon sana kuuluu. *E* tarkoittaa eläintä määrittävää sanaa, *K* karjaan tai karjanhoitoon liittyvää sanaa ja *M* maanviljelyyn liittyvää sanaa. Samantyyllisen taulukon on esittänyt aiemmin Mia Kinnunen (Kinnunen 2002: 25), joka selvitti pro gradu -tutkielmassaan vierassanojen osaamista.

TAULUKKO 1. Yksittäisten maataloussanojen osaaminen. E = eläintä määrittävä sana, M = maanviljelyyn liittyvä sana ja K = karjanhoitoon liittyvä sana.

Sana	Merkitys tiedetty oikein (%)
<i>nuolukivi</i> (K)	85 %
<i>kynnös</i> (M)	76 %
<i>pässi</i> (E)	76 %
<i>ternimaito</i> (K)	75 %
<i>ruuna</i> (E)	64 %
<i>oras</i> (M)	60 %
<i>hieho</i> (E)	55 %
<i>kesanto</i> (M)	55 %
<i>nupo</i> (K)	50 %
<i>uuhi</i> (E)	42 %
<i>pahnue</i> (K)	41 %
<i>laiho</i> (M)	15 %

Karjanhoitoon liittyvä *nuolukivi* (’suolantarpeen tyydyttämiseksi karjan nuoltavaksi annettava suolakivi’) oli selvästi tunnistetuin sana (KS 2021 s.v. *nuolukivi*). Sen on tunnistanut 85 % kaikista informanteista. Tämä voi johtua siitä, että *nuolukivi* liittyy maatalouden lisäksi esimerkiksi riistanhoitoon ja lemmikkieläinten hoitamiseen, sillä karjaeläinten lisäksi myös muilla eläimillä käytetään *nuolukiviä* suolantarpeen tyydyttämiseksi. Sana on muodoltaan merkitystään konkreettisesti kuvaileva, mikä voi helpottaa tunnistamista. Maanviljelyyn liittyvä *kynnettyä peltoa* tarkoittava *kynnös* oli toiseksi tunnistetuin sana, mikä voisi johtua siitä, että sanan muoto ja merkitys ovat niin lähellä suhteellisen yleistä *kyntää*-verbiä. Eläintä määrittävä, uroslammasta tarkoittava *pässi* oli

kolmanneksi tunnistetuin sana. Tunnistetuimmat sanat kuuluvat eri sanaryhmiin, joten sanaryhmällä ei näyttäisi olevan merkitystä yksittäisen sanan tunnistamiseen.

Selvästi haastavin sana oli *laiho*, jonka on tunnistanut vain 15 % informanteista. *Laihon* KS:n mukainen merkitys on 'kasvava vilja' (KS 2021 s.v. *laiho*). Muutama informantti oli määritellyt *laihon* tarkoittavat satoa, jota se on vanhassa kirjakielessä tarkoittanutkin, mutta määrittelin nämä vastaukset vain osittain oikeiksi (asiayhteys tunnistettu), sillä perustan erittelyni KS:n mukaisiin määritelmiin (ks. Häkkinen 2004: s.v. *laiho*).

Laiho on vanha sana, jonka merkityskin on matkan varrella ainakin osittain muuttunut. Ehkä *laiholle* on ajan kuluessa muodostunut korvaavia ilmaisuja, mistä johtuen *laihoa* ei enää käytettäisi niin usein viljasta puhuttaessa. Vähentynyt käyttö taas vaikeuttaisi sanan tunnistamista. Useammassa vastauksessa informantti viittasi Suvivirteen ja virren säkeisiin *Taas niityt vihannoivat / ja laiho laaksossa*. *Laihon* merkitystä ei silti aina tiedetty, kuten seuraavasta aineistoesimerkistä voi huomata: *Taas on laiho laaksossa... olisiko huono viljely vuosi tms*. Toiseksi haastavin sana oli sian poikuetta tarkoittava *pahnue*, ja kolmanneksi haastavin naaraslammasta tarkoittava *uuhi*. Vähiten tunnetut sanat kuuluvat eri sanaryhmiin tunnetuimpien sanojen tavoin, mikä vahvistaa sen, ettei sanaryhmällä ole merkitystä siihen, kuinka hyvin tai huonosti yksittäinen sana tunnistetaan.

Tarkastelin sanojen osaamista myös ikäryhmittäin, jotta saisin selville ikäryhmien välillä olevat yhtäläisyydet ja erot. Muodostin taulukon, jossa kuvaan yksittäisten maataloussanojen tunnistamista ikäryhmittäin (ks. taulukko 2). Ikäryhmäkohtaisesti parhaiten osatut sanat on merkattu vihreällä, ja heikoiten osatut sanat punaisella fontilla. Koko tutkimuksen tunnistetuin sana *nuolukivi* oli kolmen nuorimman ikäryhmän, eli alle 41-vuotiaiden tunnistetuin sana. Muiden ikäryhmien tunnistetuimmat sanat olivat 41–50-vuotiaiden ryhmässä *kynnös*, 51–60-vuotiaiden ryhmässä *pässi*, 61–70-vuotiaiden ryhmässä *pässi*, *kynnös* ja *ternimaito* ja yli 70-vuotiaiden ryhmässä *pässi* ja *ternimaito*. *Pässi* oli siis tunnistetuimpien sanojen joukossa kolmessa vanhimmassa ikäryhmässä. Myös *ternimaito* ja *kynnös* toistuvat vanhimmassa ikäryhmässä. Näyttäisi siis siltä, että iällä on vaikutusta siihen, mitkä sanat tunnistetaan hyvin.

Vähiten tunnistetun sanan kohdalla ei erotu samanlaista ikään liittyvää variaatiota, sillä *laiho* oli kaikissa ikäryhmissä nuorimpia lukuun ottamatta osattu heikoiten. Vanhimmassa ikäryhmässä *pahnue* oli osattu yhtä huonosti kuin *laiho*. On kuitenkin syytä korostaa, että vanhimmassa ikäryhmässä sekä *laihon* että *pahnueen* oli osannut kuitenkin puolet informanteista. 16–20-vuotiaiden ikäryhmässä heikoiten tunnistetut sanat olivat *uuhi* ja *nupo*.

TAULUKKO 2. Yksittäisten maataloussanojen tunnistaminen ikäryhmittäin.

Luokka 1. Merkitys tiedetty							
Ikäryhmä (vastaajien lkm.)	16–20- vuoti- aat (15)	21–30- vuoti- aat (65)	31–40- vuoti- aat (91)	41–50- vuoti- aat (78)	51–60- vuoti- aat (31)	61–70- vuoti- aat (23)	yli 70- vuoti- aat (10)
<i>hieho</i> (%)	20	55	54	49	58	83	80
<i>pässi</i> (%)	27	63	73	82	97	96	100
<i>ruuna</i> (%)	47	55	64	68	71	65	90
<i>uuhi</i> (%)	7	34	46	47	48	39	60
<i>kesanto</i> (%)	13	29	51	63	81	91	90
<i>kynnös</i> (%)	27	63	80	85	74	96	90
<i>laiho</i> (%)	13	11	12	14	16	30	50
<i>oras</i> (%)	13	26	57	78	81	91	90
<i>nuolukivi</i> (%)	60	85	96	82	87	74	80
<i>nupo</i> (%)	7	35	60	58	58	87	90
<i>pahnue</i> (%)	20	34	41	47	55	35	50
<i>ternimaito</i> (%)	13	60	76	82	90	96	100

3.5. Maatalousalan kokemus sosiodemografisena muuttujana

Oululaiset ovat kieliyhteisönä monimuotoinen sosiodemografinen ryhmä. Oulu on väkiluvultaan ylivoimaisesti Pohjois-Suomen suurin kaupunki. Oulu on myös kasvukeskus, ja muuttovoittoa on tullut vuosina 2013–2017 keskimäärin 5,3 % tuhasta asukasta kohti (Oulun kaupungin verkkosivut). Onkin siis odotettavissa, että oululaisissa on runsaasti henkilöitä, joiden maatalousalan kokemus liittyy maaseudulla vietettyyn lapsuuteen. En ole kyselylomakkeeni taustatietokysymyksillä selvittänyt informantin kotipaikkakuntaa

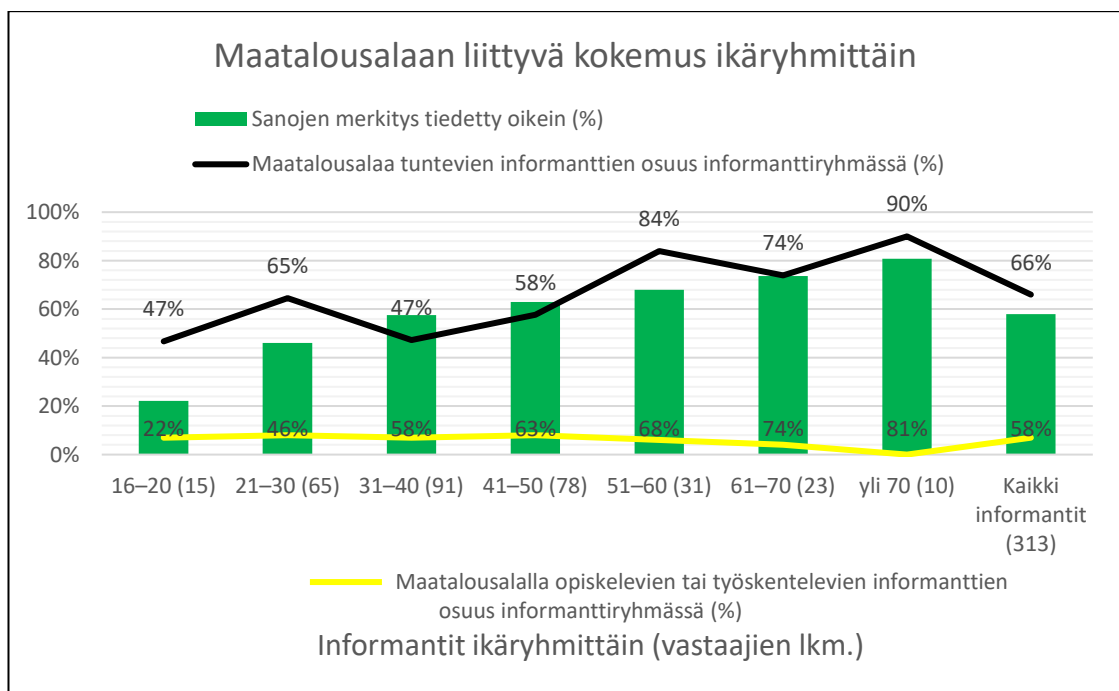
tai sitä, kuinka kauan informantti on ollut oululainen. Halusin välttää liian kattavaa taustatietokyselyä suojellakseni informanttien henkilöllisyyksiä. Tämä linjaus kuitenkin aiheutti sen, etten voinut ottaa tutkimuksessani huomioon mahdollisia murretaustasta johtuvia eroja.

Yksi taustatietokysymyksistäni liittyi informanteilla mahdollisesti oleviin kokemuksiin maatalousalasta. Vastausvaihtoehdot kysymykseen *ovatko maatalouteen, maanviljelyyn tai maatilän eläimiin liittyvät sanat erityisen tuttuja* olivat *kyllä* tai *ei*. Jos informantti valitsi myöntävän vastauksen, hänen piti valita vähintään yksi lisäkohta seuraavista vaihtoehdoista: *lähipiirissä on tai on ollut maatila, maatalouteen liittyvän alan opintojen kautta, maatalouteen liittyvän ammatin tai työn kautta, harrastuksen kautta tai jokin muu, tarkenna halutessasi*. Kokemus voi siis olla monentyyppistä ja subjektiivista.

Kuviossa 3 vihreät pylväät kuvastavat maataloussanojen merkitysten osaamista ikäryhmittäin. Viimeinen pylväs kuvastaa kaikkien informanttien keskimääräistä osaamista. Musta viiva kuvastaa sitä, kuinka suuri osa ikäryhmien informanteista on ilmoittanut itsellään olevan erityistä kokemusta maatalousalasta. Sekä sanojen merkitysten tunnistamisen että maatalousalan kokemuksen suhteelliset osuudet ovat matalimmillaan nuorimman ikäryhmän kohdalla ja korkeimmillaan vanhimman ikäryhmän kohdalla. Sekä pylväät että musta viiva ovat kasvusuuntaiset. Merkitysten tunnistaminen ja kokemus eivät kuitenkaan merkittävästi korreloi keskenään, sillä viiva ei nouse tasaisesti ikäryhmittäin pylväiden lailla. Ikä näyttäisi siis korreloivan johdonmukaisemmin sanojen tunnistamisen kanssa kuin informantin ilmoittama maatalousalan kokemus.

Valtaosa informanteista, jotka ovat ilmoittaneet itsellään olevan erityistä kokemusta maatalousalasta, ovat merkinneet kokemuksen laadun olevan muotoa *lähipiirissä on tai on ollut maatila*. On subjektiivista, minkälaiseksi informantti käsittää termin lähipiiri, ja samoin on myös subjektiivista, milloin informantti katsoo lähipiirissä olevan maatilän vaikuttavan omaan kokemukseensa maatalousalasta. Havainnollistavana esimerkkinä edellisestä voisi toimia se, että informantin vanhemmilla voi olla maatila, jonka toiminnassa informantti itsekin on aktiivisesti mukana, tai toisella informantilla voi olla maatilän omistava serkku, jonka tilalla informantti vieraillee kaksi kertaa vuodessa.

Kysymyksenasetteluni mahdollistaman väljyyden vuoksi poimin aineiston joukosta vielä ne vastaukset, joissa vastaajat ovat ilmoittaneet maatalousalan kokemuksensa tulevan *maatalouteen liittyvän alan opintojen kautta* tai *maatalouteen liittyvän ammatin tai työn kautta*. Tällaisia vastauksia oli yhteensä 21. Ammatin, opintojen tai työn kautta maatalousalaan liittyvää kokemusta oli 16–20-vuotiaiden ikäryhmässä 7 %:lla, 21–30-vuotiaiden ikäryhmässä 8 %:lla, 31–40-vuotiaiden ikäryhmässä 7 %:lla, 41–50-vuotiaiden ikäryhmässä 8 %:lla ja 51–60-vuotiaiden ikäryhmässä 6 %:lla informanteista. 61–70-vuotiaiden ikäryhmässä vain 4 %:lla informanteista oli kokemusta tätä kautta. Yli 70-vuotiaiden ikäryhmässä yhdelläkään informantilla ei ollut ammatin, opintojen tai työn kautta kokemusta maataloudesta (ks. kuvio 3). Kuitenkin juuri yli 70-vuotiaat informantit tunnistivat maataloussanat parhaiten. Ikäryhmissä olevien maatalousalaa tuntevien informanttien suhteelliset osuudet eivät siis näyttäisi vaikuttavan tutkimustuloksiin merkittävästi.

KUVIO 3. Maataloussanojen osaaminen ja kokemus kaavioituna.

3.6. Koulutusaste sosiodemografisena muuttujana

Tässä alaluvussa tarkastelen maataloussanaston hallintaa ikäryhmittäin, kun muuttujana on koulutusaste. Tarkastelen myös koulutusasteen vaikutusta sanaston hallintaan kaikkien informanttien osalta. Kaikista informanteista korkea-asteen koulutuksen saaneita oli 194 henkilöä eli 62 % informanteista. Matalamman koulutuksen kuin korkea-asteisen koulutuksen saaneita informantteja oli 119 eli 38 % informanteista.

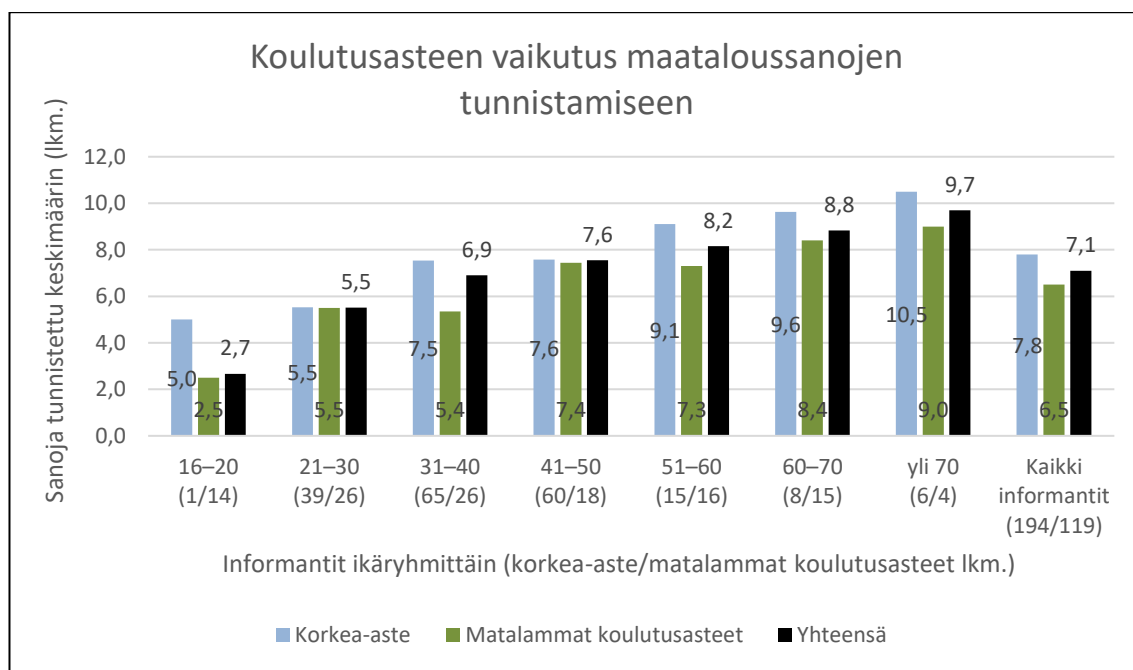
Korkeammin koulutetut tiesivät keskimäärin 7,8 ja matalammin koulutetut 6,5 sanaa kahdestatoista sanasta (ks. kuvio 4). Eroa on siis 1,3 sanan verran korkeammin koulutettujen hyväksi. Tutkimustulokseni on samankaltainen aiempien tutkimustulosten kanssa, sillä vahvalla sanastonhallinnalla ja hyvällä koulumenestyksellä on yhteys (Honko 2015: 2–3).

Nuorimmassa ikäryhmässä yksi informantti oli ilmoittanut koulutusasteekseen korkea-asteen, mutta käytännössä 16–20-vuotiailla ei vielä voi olla korkea-asteista koulutusta. Todennäköisesti informantti opiskelee korkeakoulussa, ja koulutus on vielä kesken. Huomioin kuitenkin tämänkin ryhmän informanttien ilmoittamien tietojen mukaisesti. Kyseinen informantti oli tiennyt sanat selvästi ikäryhmän keskiarvollaista osaamista paremmin.

Korkea-asteisen koulutuksen saaneet informantit tiesivät jokaisessa ikäryhmässä 21–30-vuotiaita lukuun ottamatta keskimäärin enemmän sanoja kuin korkea-astetta matalamman koulutuksen saaneet. 21–30-vuotiaat osasivat 5,5 sanaa kahdestatoista sanasta koulutusasteeseen katsomatta. Yhtenä syynä tähän voisi olla ainakin se, että tällä ikäryhmällä korkea-asteiset opinnot voivat olla vielä hyvinkin kesken, vaikka koulutusasteeksi on ilmoitettu korkea-aste. Koulutuksellista eroa matalamman koulutuksen saaneisiin ei siis vielä välttämättä ole niin paljon kuin vanhemmissa ikäryhmissä.

41–50-vuotiaiden ryhmässä koulutusaste vaikuttaa sanojen tunnistamiseen hyvin vähän, sillä eroa on vain 0,2 sanaa, kun keskimääräinen ero koulutusasteiden välillä on 1,3 sanaa. En pidä todennäköisenä, että mahdolliset opintojen keskeneräisyydet vaikuttaisivat näin paljon enää 41–50-vuotiaiden informanttien kohdalla. Yritin pohtia, miksi tämä ryhmä poikkeaa niin paljon muista vanhemmista ryhmistä, mutta en löytänyt selittävää

tekijää. Kyseessä voi olla sattumakin, sillä tämän ryhmän informantit jakautuvat kaikin epätasaisesti korkea-asteen ja matalimpien koulutusasteiden mukaan. Korkea-asteen koulutuksen saaneita on 60 ja korkea-astetta matalampien koulutusten saaneita vain 18.

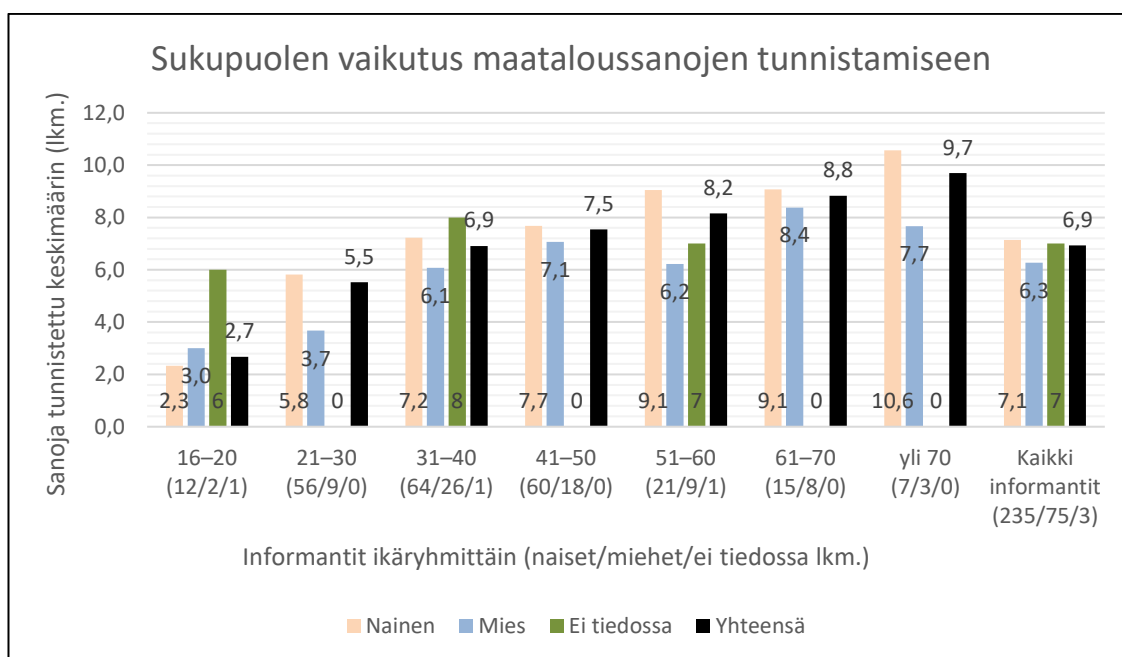
KUVIO 4. Koulutusasteen vaikutus maataloussanastonhallintaan.

3.7. Sukupuoli sosiodemografisena muuttujana

Kun tarkastellaan koko aineistoa ja kaikkia informantiryhmiä, naisia on 235 eli 75 % informanteista, ja miehiä 75 eli 24 % informanteista. Informantteja, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan oli kolme eli noin prosentti kaikista informanteista. Naiset ovat osanneet keskimäärin 7,1 ja miehet 6,3 sanaa kahdestatoista sanasta (ks. kuvio 5). Eroa on 0,8 sanaa naisten hyväksi. Prosentuaalisesti naiset ovat osanneet sanat keskimäärin 59-prosenttisesti ja miehet 52-prosenttisesti. Eroa naisten hyväksi on siis 7 prosenttiyksikköä.

Kinnusen pro gradu -tutkielmassa naiset ovat osanneet vierassanat keskimäärin 7,5 prosenttiyksikköä paremmin kuin miehet (Kinnunen 2002: 23). Tutkimustuloksemme siis myötäilevät toisiaan siinä mielessä, että naisilla näyttäisi olevan keskimääräisesti hie-

man laajempi sanavarasto kuin miehillä. Tutkimustulokset eroavat toisistaan kuitenkin siinä mielessä, että omassa tutkimuksessani nuorin ikäluokka, jossa informantit ovat samanikäisiä kuin Kinnusen tutkimuksen informantit, on ainoa ryhmä, jossa miehet ovat osanneet keskimäärin naisia paremmin sanat. Ero miesten hyväksi on 0,7 sanaa. Tätä eroa voisi selittää oman aineistoni epätasainen sukupuolijakauma. Etenkin pienimmissä ryhmissä miesinformantteja on vähän, joten yksilölliset erot voivat vaikuttaa aineistoon toivottua enemmän.

KUVIO 5. Sukupuolen vaikutus maataloussanojen tunnistamiseen.

3.8. Analyysin yhteenvedo

Keskimäärin 58 % oululaisista informanteista tunnisti tutkimuksessani mukana olevat maatalousaiheiset sanat. Iällä oli odotetusti yksittäisistä sosiodemografisista taustamuutujista suurin vaikutus maataloussanasaston hallintaan. Ikä ja sanaston osaaminen korreloivatkin selvässä suhteessa keskenään niin, että mitä vanhempi ikäryhmä oli kyseessä, sitä enemmän sanojen merkityksiä tunnistettiin. Ikäryhmien väliset erot maataloussanasaston hallinnassa tasoittuivat, kun siirryttiin kahdesta nuorimmasta ikäryhmästä varttuneempien aikuisten ikäryhmiin. Informanttien ilmoittama maatalousalaan liittyvä kokemus ei vaikuta tutkimustuloksiini merkittävästi.

Oululaiset informantit tunnistivat sanoista keskimäärin parhaiten sanan *nuolukivi*. Toiseksi tunnistetuin sana oli *kynnös*, ja kolmanneksi tunnistetuin sana oli *pässi*. Heikoiten tunnistettiin sanat *laiho*, *pahnue* ja *uuhi*. Eri-ikäisten tunnistetuimmat ja vähiten tunnistetut sanat erosivat toisistaan osittain. Kolme nuorinta ikäryhmää tunnisti sanoista keskimäärin *nuolukiven* parhaiten. Vanhemmissa ikäryhmissä *kynnös*, *pässi* ja *ternimaito* vaihtelevat tunnistetuimpina sanoina. 16–20-vuotiaille eniten vaikeuksia tunnistamisessa tuottivat sanat *nupo* ja *uuhi*. Muille ikäryhmille haastavin sana oli *laiho*. Yli 70-vuotiaiden ryhmässä *pahnue* oli tunnistettu *laihon* lisäksi sanoista heikoiten. Sanaryhmällä ei ollut merkitystä yksittäisten sanojen tunnistamiseen. Sekä kolmen tunnistetuimman että kolmen vähiten tunnistetun sanan joukkoon kuului yksi eläintä määrittävä, yksi maanviljelyyn liittyvä ja yksi karjanhoitoon liittyvä sana.

Informantit, jotka ilmoittivat koulutusasteekseen korkea-asteen, tiesivät keskimäärin 7,8 sanaa. Informantit, jotka ilmoittivat koulutusasteekseen toisen asteen tai perusasteen tai ettei koulutusta ole lainkaan, tiesivät keskimäärin 6,5 sanaa kahdestatoista sanasta. Eroa on 1,3 sanan verran korkeammin koulutettujen hyväksi. Korkeasti koulutetut informantit menestyivät siis odotetusti hieman paremmin kuin muun koulutuksen saaneet informantit. Odotuksenmukaista oli myös se, että naiset tiesivät keskimäärin hieman enemmän sanoja kuin miehet. Naiset osasivat keskimäärin 7,1 ja miehet 6,3 sanaa kahdestatoista sanasta. Eroa on 0,8 sanaa naisten hyväksi.

4. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut kandidaatintutkielmassani oululaisten käsityksiä maataloussanastosta. Olen kerännyt aineistoni sähköisellä kyselylomakkeella, ja aineisto koostuu 313 informantin tuottamista kyselylomakevastauksista. Tarkastelun kohteina on ollut 12 maatalouteen liittyvää sanaa sekä informanttien sanoille antamat merkitysmääritelmät. Tavoitteenani on ollut selvittää, kuinka hyvin eri-ikäiset oululaiset tunnistavat maatalouteen liittyviä sanoja, minkälaisia sanoja eri-ikäiset tunnistavat ja miten sanojen osaaminen korreloi erilaisten sosiodemografisten taustamuuttujien kanssa.

Tutkimukseni perusteella oululaisista informanteista keskimäärin 58 % tiesi sanojen merkitykset oikein. Maataloussanaston osaaminen korreloi selvässä suhteessa iän kanssa. Mitä vanhempaa ikäryhmää tarkasteltiin, sen paremmin sanat oli keskimääräisesti osattu. Vanhimman ja nuorimman ikäryhmän välillä oleva ero maataloussanaston osaamisessa oli 59 prosenttiyksikköä. Kun huomioitiin 20–30 prosenttiyksikön luonnollinen ikäryhmien välinen sanavaraston ero, niin osaamiseroa jäi silti vielä 29–39 prosenttiyksikköä vanhimpien informanttien hyväksi.

Informanttien ilmoittama maatalousalaan liittyvä kokemus ei vaikuttanut maataloussanaston osaamiseen merkittävästi, kun ikää ja kokemusta tarkasteltiin rinnakkain. Korkeasti koulutetut osasivat keskimäärin 1,3 sanaa enemmän kuin matalasti koulutetut. Koulutusasteen lisäksi myös sukupuolella oli pieni merkitys sanaston osaamiseen, sillä naisinformantit tunnistivat keskimäärin 0,8 sanaa enemmän kuin miesinformantit.

Oululaiset informantit tunnistivat sanoista keskimäärin parhaiten sanan *nuolukivi*. Toiseksi tunnistetuin sana oli *kynnös* ja kolmanneksi tunnistetuin *pässi*. Heikoiten tunnistettiin sanat *laiho*, *pahnue* ja *uuhi*. Eri-ikäisten tunnistetuimmat ja vähiten tunnistetut sanat erosivat toisistaan osittain. Sanaryhmällä ei ollut merkitystä siihen, kuinka hyvin sana tunnistettiin.

Tutkimustulokseni ovat odotuksenmukaisia ja samansuuntaisia aiemmin tehtyjen tutkimusten tulosten kanssa. Koska maataloussanastosta ei juurikaan ole aiemmin tehty tutkimuksia, oma tutkimukseni laajentaa vastaavien sosiolingvististen tutkimusten aihepiiriä. Tulokseni vahvistavat yleistä käsitystä siitä, että sanastonhallinta näyttäisi olevan

vahvimmillaan iäkkäimpien ihmisten kohdalla, sekä siitä, että sanaston osaamisen erot tasoittuvat myöhemmässä aikuisiässä. Aineistoni oli aika laaja, joten ajattelisin tulosteni antavan suhteellisen totuudenmukaisen kuvan oululaisten maatalousalaan liittyvän sanaston hallinnasta.

Tutkimustuloksiini voivat vaikuttaa jonkin verran aineistoon liittyvät varaukset, joista merkittävimpinä pidän miesten osuuden vähyyttä, informanttien epätasaista ikäjakamaa, informanttien subjektiivista näkemystä maatalouteen liittyvästä kokemuksesta ja mahdollista sanamerkitysten selvittämistä vastaamisen aikana. Aineistoni oli kuitenkin laaja, mikä lisää tutkimukseni luotettavuutta. Merkittävimpänä tutkimusmenetelmään liittyvänä riskitekijänä pidän omaa subjektiivista näkemystäni avovastausten laadusta. Muodostamani taulukon avulla suurin osa vastauksista oli kuitenkin luokiteltavissa suhteellisen yksiselitteisesti.

Olisi mielenkiintoista toistaa tutkimukseni muutaman vuosikymmenen kuluttua, jolloin aineistoja voisi tarkastella reaaliaikaistutkimuksen metodein. Reaaliaikaistutkimuksen jälkeen voisi varmemmin argumentoida sen puolesta, että maataloussanaston osaamisessa on todellakin tapahtunut yhteiskunnan muutoksia heijastava muutos. Toinen mahdollinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla tutkimukseni ulkopuolelle jääneiden monimerkityksellisten sanojen merkitysmääritelmien ja sosiaalisten taustamuuttujien välinen variaatio. Myös murretaustan vaikutusta maataloussanojen tunnistamiseen voisi olla mielekäästä tutkia.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

313 sähköistä kyselylomaketta, joiden täyttäjät ovat 16–74-vuotiaita suomenkielisiä oululaisia. Kyselylomakevastaukset on kerätty syys-lokakuussa 2021.

Kirjallisuus

HAARALA, RISTO 1981: *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

HEIKKINEN, VESA – MANTILA, HARRI 2011: *Kielemme kohtalo*. Helsinki: Gaudeamus.

HONKO, MARI 2015: Kohti vahvempaa sanastonhallintaa. Ajatuksia sanastonhallinnasta ja sanaston omaksumisen tukemisesta. – *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*. Kieliverkosto. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

JOKELAINEN, JESSI 2019: *Helvetti on vaa sana*. Nuorten kirosanoille antamat merkitysmääritelmät. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

KEMPER, SUSAN – SUMNER, AARON 2001: The structure of verbal abilities in young and older adults. – *Psychology and Aging* 16 s. 312–322.

KINNUNEN, MIA 2002: *Varsinaisia vierassanoja*. Kuinka lukiolaiset osaavat ja selittävät vierassanojen merkityksiä. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <URL <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2021.

LAASANEN, MIKKO 2021: *Meneillään oleva kielenmuutos ja kielellinen vaihtelu*. Variationistisen sociolingvistiikan teoriaa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 429. Joensuu: PunaMusta Oy – Yliopistopaino.

LABOV, WILLIAM 1963: The social motivation of sound change. – *Word* 19 s. 273–309.

LATVATALO, LEEVI 2000: *Kantri 2000*. Maatalouden ja maaseutuelinkeinojen erikoisanakirja. Ylistaro: Tmi Kyyränkoski 2000.

- NATION, I. S. P. 1987: *Teaching and learning vocabulary*. New Zealand: Victoria University of Wellington. English Language Institute.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Saja-vaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – LAPPALAINEN, HANNA 2020: Sosiolingvistiikka. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä IV* s. 864–895. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankkeen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- OINAS-PANUMA OLGA 2021: *Kirnuun vai kurraan? Nuorten poronhoitajien ammattisaston maantieteellinen variaatio*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Oulun kaupungin verkkosivut: <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-tietoa/vaesto-ja-vaestonmuutokset> (3.12.2021).
- PAJUNEN, ANNELI – ITKONEN, ESA – VAINIO, SEPPO 2016: Nuorten aikuisten kyky määrittellä sanojen merkityksiä. – *Virittäjä* 120 s. 477–515.
- PAJUNEN, ANNELI – HONKO MARI 2021: *Suomen kielen hallinta ja sen kehitys. Peruskoululaiset ja nuoret aikuiset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/> (11.11.2021).
- Tilastokeskuksen verkkosivut: <https://www.stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html> (1.10.2021).
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VANHATALO, ULLA 2004: Koehenkilöiden taustan merkitys kokeellisessa leksikaalisessa semantiikassa ja sen sovelluksissa. – *Sananjalka* 46 s. 81–105.
- VANHATALO, ULLA – VEHKALAHTI, KIMMO 2020: Aineistonkeruusta analyysiin. Luku 2 kysely. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV* s. 240–273. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LIITE 1. Taulukko aineiston luokitteluperusteista.

Sana ja Kie- litoimiston sanakirjan antama mer- kitys (KS 2021).	Luokka 1. Merkitys tiedetty.	Luokka 2. Merkitys tie- detty osittain.	Luokka 3. Mer- kitystä ei tiedet- ty.
<i>hieho</i> 'nuori poiki- maton lehmä'	Laji (lehmä/nauta), sukupuoli ja poikimaton tai/ja nuori-ikä.	Laji on tunnis- tettu oikein (lehmä/nauta).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys. Lajia ei ole tun- nistettu.
<i>pässi</i> 'täysikasvui- nen uroslam- mas'	Laji (lammas) ja sukupuoli.	Laji on tunnis- tettu oikein (lammas). Myös vastauk- set <i>lammas tai</i> <i>vuohi</i> .	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys. Lajia ei ole tun- nistettu.
<i>ruuna</i> 'kuohittu ori, valakka'	Laji (hevonen), ja maininta kuo- hitsemisestä. Sukupuoli selviää vastauksen muotoilusta.	Laji on tunnis- tettu oikein (hevonen).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys. Lajia ei ole tun- nistettu.
<i>uuhi</i> 'täysikasvui- nen (karitsoi- nut) naaras- lammas'	Laji (lammas) ja sukupuoli.	Laji on tunnis- tettu oikein (lammas). Myös vastauk- set <i>lammas tai</i> <i>vuohi</i> .	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys. Lajia ei ole tun- nistettu.
<i>kesanto</i> 'koko kasvu- kauden t. osan siitä viljele- mätön t. mul-	Viittaus viljelemättömään peltoon, pellon lepotilaan tai ilmaistu syy/merkitys kesannolle.	Asiayhteys on tunnistettu (pelto, niitty tai karjan lai- dunalue).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.

loksella pidettävä pelto'			
<i>kynnös</i> 'kynnetty t. kynnettävänä oleva pelto-alue, kynnös-pelto'	Viittaus kynnettyyn peltoon tai kyntöjälkeen.	Asiayhteys on tunnistettu (pelto tai kyn-täminen).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.
<i>laiho</i> 'kasvava vilja'	Viittaus vielä kasvuvaiheessa olevaan viljaan.	Asiayhteys tunnistettu (vilja, viljapel-to tai sato).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.
<i>oras</i> 'viljan t. kylvöheinän taimikko korrelle tulon alkuun saakka'	Viittaus viljan tai heinän varhaiseen kasvuvaiheeseen tai taimikkoon.	Asiayhteys tunnistettu (vilja tai heinä).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.
<i>nuolukivi</i> 'suolantarpeen tyydyttämiseksi karjan nuoltavaksi annettava suolakivi'	Viittaus nuolukiven sisältämään suo- laan/mineraaleihin/ravintoaineisiin tai viittaus nuolukiven merkitykseen.	Asiayhteys tunnistettu (esimerkiksi vastaus <i>eläimet nuolevat sitä</i>).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.
<i>nupo</i> 'naudasta: sarveton'	Viittaus sarvettomaan eläimeen.	Asiayhteys tunnistettu (sarvet, nupoutus).	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.
<i>pahnue</i> 'sian poikue'	Viittaus sian poikueeseen.	Asiayhteys tunnistettu, mutta joko laji (sika) tai viit-	Tyhjä vastaus tai väärä merkitys.

		taus poikueeseen tai vastaavaan tarkoitteeseen puuttuu.	
<i>ternimaito</i> 'nisäkkäiden maitorauhasta heti poikimisen jälkeen erittyvä runsaasti valkuaisia ja vasta-aineita sisältävä maito, pihka-, juustomaito; myös heti synnytyksen jälkeen erittyvästä äidinmaidosta'	Viittaus nisäkkään ensimaitoon jossakin ymmärrettävässä muodossa (esim. ensimaito, äidinmaito, poikimisen jälkeinen maito).	Asiayhteys tunnistettu (vasikoiden juoma).	Tyhjä vastaus, väärä merkitys tai viittaus pelkkään käsittelemättömään maitoon.

LIITE 2. Kyselylomake.

Kyselytutkimus maataloussanastosta

Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Tämä kysely on osa Oulun yliopiston suomen kielen oppiaineessa tehtävää kielitieteellistä tutkimusta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia merkityksiä oululaiset antavat maatalouteen liittyville suomenkielisille sanoille.

Kyselyyn vastataan nimettömästi, eikä yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa tutkimustuloksista. Vastaukset voidaan tallentaa Oulun yliopiston arkistoon. Vastauksia voidaan käyttää aineistona myös myöhemmissä tutkimuksissa. Kyselyyn voivat vastata oululaiset 16 vuotta täytäneet henkilöt.

Kiitos osallistumisestasi!

Terveisin Susanne Myllykoski
suomen kielen opiskelija Oulun yliopistosta
susanne.myllykoski@student oulu.fi

Vastauksiani saa käyttää tutkimuksissa *

- Kyllä
 Ei

Olen yli 16-vuotias *

- Kyllä
 Ei

Äidinkieli *

- Suomen kieli
 Jokin muu

• Seuraava *

Kyselytutkimus maataloussanastosta

Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Ikä *

-
vuotias *

Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

Asuinpaikka *

- Oulu
- Jokin muu

Koulutusaste *

- Perusaste (peruskoulu)
- Toinen aste (ammattikoulu/lukio)
- Korkea-aste (ammattikorkeakoulu/yliopisto)
- Ei koulutusta

Ovatko maatalouteen, maanviljelyyn tai maatilan eläimiin liittyvät sanat erityisen tuttuja? *

- Ei
- Kyllä. Jos vastasit kyllä, merkitse yksi tai useampi sopiva vaihtoehto seuraavista kohdista
- Lähipiirissä on tai on ollut maatila
- Maatalouteen liittyvän alan opintojen kautta
- Maatalouteen liittyvän ammatin tai työn kautta
- Harrastuksen kautta
- Jokin muu, tarkenna halutessasi

- Edellinen
- Seuraava

Kyselytutkimus maataloussanastosta

Seuraavaksi näet 23 maatalouteen liittyvää sanaa. Kirjoita jokaisen sanan perässä olevaan tyhjään tekstikenttään, mitä sana mielestäsi tarkoittaa. Jos et tiedä sanan merkitystä, voit jättää tekstikentän tyhjäksi. Voit myös arvata. Varsinaisia vääriä vastauksia ei tässä tutkimuksessa ole. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on erittäin tärkeää, että et käytä apunasi esimerkiksi Googlea tai sanakirjoja.

1. Hieho

2. Karho

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

3. Karjakeittiö

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

4. Kesanto

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

5. Kynnös

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

6. Laiho

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

7. Lomittaja

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

8. Länget

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked arrow buttons: an upward-pointing triangle, a square, and a downward-pointing triangle. At the bottom, there are four navigation buttons: a left-pointing triangle, a square, a right-pointing triangle, and a square.

- Edellinen
- Seuraava

Kyselytutkimus maataloussanastosta

9. Nuolukivi

10. Nupo

11. Oras

12. Orsi

13. Pahnue

14. Parsi

15. Pilttuu

16. Pässä

- Edellinen
- Seuraava

Kyselytutkimus maataloussanastosta

17. Ruuna

18. Sarka

19. Siilo

20. Ternimaito

21. Toukotyöt

22. Uuhi

23. Äes

- Edellinen

- Lähetä